

LANDELIJK PLATFORM SOCIALE VERANDERKUNDE

DOEL EN OPZET VAN HET PLATFORM

Kerngroep van het platform, Gerard Donkers 2023

Inhoudsopgave

1. Een landelijk platform voor sociale veranderekunde
2. Twee onderzoekslijnen
3. Opzet en werkwijze van de praktijklijn
4. Opzet en werkwijze van de theorie lijn
5. Deelname aan het platform

Deze nota gaat over het doel en de opzet van het nieuw opgerichte landelijk platform sociale veranderekunde.

1. Een landelijk platform voor sociale veranderekunde

In de recente geschiedenis van de sociaal veranderekundige theorievorming is er in Nederland tot nu toe weinig sprake geweest van een met elkaar gedeelde omschrijving en uitwerking van de eigen geaardheid van het kennisgebied. Om niet opnieuw, zoals in het verleden, terug te vallen in een grenzeloze diversiteit van niet verbonden invalshoeken, theorieën, thema's en opvattingen, heeft de platformgroep 'Theorieontwikkeling sociale Veranderekunde' van de Kring Andragologie van de universiteit van Amsterdam thematisch onderzoek gedaan naar grondthema's van dit kennisgebied.

De platformgroep van de Kring Andragologie

De platformgroep van de Kring bestond uit zeven personen met een rijk heden en verleden aan kennis en praktijkervaringen in verschillende werkvelden. Gedurende drie jaar hebben zij met elkaar veertien relevant geachte publicaties van bekende en inspirerende auteurs bestudeerd, besproken en geanalyseerd met het oog op een verdere ontwikkeling van de veranderekunde. Het resultaat hiervan is een fundering en uitwerking van een negental basisthema's welke verwijzen naar kenmerkende concepten en denkpatronen in de analyse van de onderzochte publicaties. Het onderzoeksproces heeft geresulteerd in het boek *Grondbeginselen van veranderen* (SWP Amsterdam 2023). De groep wees Gerard Donkers aan als de schrijver van deze publicatie. Gerard heeft al verschillende boeken over sociale veranderekunde op zijn naam.

Motivatie oprichting landelijk platform

Naar de mening van de onderzoeksgroep hebben meer mensen uit wetenschap en praktijk behoefte aan kennisontwikkeling en inspiratie op het gebied van veranderekunde. Er is inmiddels ook zeer veel kennis en ervaring op dit gebied, maar deze kennis is versnipperd over tal van wetenschappelijke en professionele disciplines. Terwijl de praktijk vraagt om *integraal denken in samenhangen en verbindingen*, zien we eerder een steeds verdergaande arbeidsverdeling en een zich uitdijend veld van specialismen. Om deze belangrijk geachte

kennis relevant te laten zijn voor het praktisch aanpakken van de complexe vraagstukken van deze tijd, is het nodig dat die inzichten, ervaringen en theorieën *ook* in hun onderlinge samenhang worden geplaatst en worden onderzocht vanuit een *interventiegericht perspectief*.

Bedoeling van het platform

Het platform is een zelfstandig netwerk dat gelieerd is aan de Kring Andragologie. Het is bedoeld als een *open ontmoetingsplek* voor uitwisseling van inzichten, ervaringen en analyses. Het wil een eenvoudig en laagdrempelig opgezette plek zijn waar mensen elkaar live in een vrije ruimte – buiten allerlei officiële instituten om - kunnen ontmoeten. Grondvorm van de communicatie in alle bijeenkomsten van het platform is niet een wedstrijd of een debat waarin het gaat om punten scoren, maar een gezamenlijk proces van betekenisgeving op basis van een creatieve dialoog waarin ruimte is voor verschillen en voor zinvolle confrontaties tussen die verschillen. De bedoeling is dat we van elkaar en met elkaar leren op grond van ingebrachte praktijksituaties en publicaties.

2. Twee onderzoekslijnen

Verdere ontwikkeling van de sociale veranderkunde vraagt om *twee onderzoekslijnen*.

Empirisch onderzoek

Allereerst is dat de inductieve weg van het empirisch onderzoek door middel van een analyse van praktijksituaties. De gezamenlijke theoretische omschrijving van het kennisgebied in de vorm van negen kernthema's moet worden geconfronteerd met de praktijk van het veranderen. Via een middelpuntzoekende beweging gaan we vanuit deze voorlopige omschrijving van het kennisgebied reflecteren op concrete veranderpraktijken en van daaruit terugkijken naar de theorie-in-wording. Dit is dus *de weg van empirie naar theorie*.

Zie hier het voorstel om op landelijk niveau te komen tot een platform sociale veranderkunde. Dit voorstel is aangenomen op het inspirerende en goed bezochte middagsymposium op 8 juni 2023 waarin het genoemde boek werd gepresenteerd. Dit platform is een ontmoetingsplek waarin we de gevonden basisthema's tot inzet maken van reflectie op verschillende soorten praktijken van wetenschap, werkveld, kunst, onderzoek en onderwijs. Niet om deze basisthema's te behandelen als blauwdruk van *de* sociale veranderkunde of om ze te gebruiken om anderen de maat te nemen, maar om in *reflectieve zin* stil te staan bij de vraag wat we van bestaande praktijken in positieve zin kunnen *leren* over sociale veranderkunde. Bij het verkennen en onderzoeken van praktijksituaties gaat het zowel om het ontwikkelen van nieuwe handelingsperspectieven voor die praktijk gezien vanuit sociale veranderkunde als om verdere theorieontwikkeling op het gebied van sociale veranderkunde vanuit die praktijk. Het gaat om de ontwikkeling van *zowel praktijk als theorie in hun onderlinge verbinding*.

Theoretisch onderzoek

De tweede onderzoekslijn is fundamenteel theoretisch onderzoek. Ook in deze fundamentele theorievorming gaat het om de relatie tussen theorie en praktijk en het zoeken naar hun onderlinge verbindingen. Deze onderzoekslijn is tot nu toe door de platformgroep gevolgd en heeft geresulteerd in het genoemde boek over grondbeginselen van veranderen. Een vervolg van deze ingezette theorielijne richt zich op verdere uitwerking en onderbouwing van het *complexiteit denken* als systemische basis van sociale veranderingkunde (zie hoofdstuk 9 in het boek). Het kwantumdenken is een belangrijke hedendaagse complexiteitstheorie die voortkomt uit de kwantumfysica. Zij heeft een toenemende invloed op wetenschap en samenleving. Dat vraagt ook om een antwoord vanuit de sociale veranderingkunde. Denk aan vragen als:

Wat is de relatie tussen kwantumdenken en het sociale domein?

Wat kan de sociale veranderingkunde mogelijk leren van het kwantumdenken zoals zich dat ontwikkelt in verschillende hedendaagse wetenschappelijke disciplines?

Maar kan de sociale veranderingkunde wel worden verrijkt vanuit het kwantumdenken of moeten we die vraag voorlopig toch nog maar niet stellen?

Moeten we ons maar tevreden stellen met betrekkelijk vrijblijvende en weinig vruchtbare analogiserendeeringen?

Of moeten we het antwoord misschien zoeken in het domein van de spiritualiteit?

Vragen die we met mensen die hier mogelijk in zijn geïnteresseerd gaan bespreken.

3. Opzet en werkwijze van de praktijklijn

Reflectie op praktijksituaties

Vertrekpunt in de praktijklijn is een gezamenlijke reflectie op praktijksituaties in relatie tot de gevonden basisthema's van sociale veranderingkunde. Door hieraan actief deel te nemen doen docenten, managers, professionals, vrijwilligers en andere belangstellenden via intercollegiale toetsing en uitwisseling van kennis nieuwe inzichten, ervaringen en adviezen op voor het ontwerpen en uitvoeren van verandertrajecten. In het bespreken van verandertrajecten die mensen zelf inbrengen gaan we op zoek naar praktische handelingswijsheid en proberen daarbij relaties te leggen met grondthema's van sociale veranderingkunde, zoals die in het boek 'Grondbeginselen van veranderen' staan beschreven:

- veranderen
- sociaal
- kennis-en onderzoeksgebied
- visies op waarheid, werkelijkheid en methodologie
- een integrale visie
- vraagverheldering
- doelorïentatie
- implementatie van gewenste verandering en
- systeemvisie op samenhang natuur, mens en maatschappij.

Een hulpmiddel bij het bespreken is het *Werkboek praktijk van veranderen* dat speciaal is gemaakt bij dit basisboek. Het werkboek bevat een korte samenvatting van de bevindingen met betrekking tot de negen basisthema's, kritische vragen bij deze thema's en didactische suggesties bij het onderzoeken, ervaren en ontwerpen van een verandertraject. Het

werkboek kan worden aangevraagd of besteld via de website van het landelijk platform www.zelfregie.com bij 'Publicaties'. De deelnemers aan de bijeenkomsten van het platform krijgen dit werkboekje gratis.

Werkwijze in de platformbijeenkomsten

In de platformbijeenkomsten gaat het dus om een reflectie op verandertrajecten die mensen zelf inbrengen. Maar wat verstaan we onder een *verandertraject*? Een verandertraject voltrekt zich in een bepaalde praktijk. Dat kan een traject zijn waarin een bepaald veranderproces wordt voorgesteld in de vorm van een ontwerp of beleidsplan of het kan gaan om een veranderproces dat zich in de uitvoeringspraktijk realiseert of zich heeft gerealiseerd. Zo'n verandertraject speelt zich af in een bepaalde concrete context over een bepaalde tijdsperiode heen en is expliciet of impliciet gericht op het realiseren of gerealiseerd zijn van een bepaalde gewenste verandering in persoon en situatie. Denk bijvoorbeeld aan een verduurzamingsproject. Een verandertraject kan zich afspelen of zich hebben afgespeeld op het micro-, meso- of macroniveau van veranderen. Het kan een actie zijn rond een bepaald maatschappelijk vraagstuk, een actieonderzoek, een cursus of training, een verandertraject van een team, organisatie of overheidsinstantie, een ontwikkelingsproces van een gezin of een buurt, een persoonlijk leerproces van een werknemer of student, een biografische reflectie op hoe iemand in zijn leven probeert een eigen zin te geven aan zijn leven en werk. Het kan ook gaan over het maken van een kunstwerk of het schrijven of analyseren van een beleidsrapport, boek of praktijkverslag. Mogelijk willen de deelnemers aan het platform bepaalde keuzes maken uit dit brede aanbod van verandertrajecten.

Vorbereiding van de bijeenkomst

Een persoon of collectief kiest ervoor om een bepaald verandertraject ter bespreking in een platformbijeenkomst in te brengen. Die persoon of dat collectief stelt een korte beschrijving op over bijvoorbeeld de vraagstelling, doelrichting, context en tijdspanne van het verandertraject en stuurt deze notitie vóór de bijeenkomst toe aan alle deelnemers, zodat mensen zich op de bespreking ervan kunnen voorbereiden. Omdat het in de bijeenkomst gaat om een reflectie op het verandertraject vanuit *alle* grondthema's van sociale veranderingkunde, kan het om praktische redenen van tijd- en energieverdeling zinvol zijn om de negen thema's tevoren onder de deelnemers te verdelen of dat mensen zelf een eigen keuze maken voor een bepaald thema. In de bijeenkomst zelf wordt geprobeerd de negen verschillende perspectieven zoveel mogelijk met elkaar in samenhang te zien, omdat ze onderling nauw met elkaar zijn verweven.

De praktijkbijeenkomst

De inbrenger(s) geeft allereerst een korte toelichting op het verandertraject vanuit informatieve vragen van de deelnemers. Als het verandertraject in algemene zin voldoende helder is, start de reflectie op het verandertraject vanuit de grondthema's van sociale veranderingkunde.

De eerste vraag is: *Waar herkennen we de basisthema's in dit verandertraject?* Mogelijk kan de inbrenger hiervoor al een startschot leveren. Vervolgens stellen de deelnemers hierover verduidelijkende vragen aan de inbrenger. De bedoeling is om voorlopig nog even los van de uitwerking in het boek de onderwerpen te beschouwen als formele perspectieven van waaruit we met een open vizier naar dit verandertraject kijken. Hoe worden deze onderwerpen in dit verandertraject volgens de inbrenger verstaan en uitgewerkt?

Als de inbrenger alle informatieve vragen heeft beantwoord, stellen we ons de *tweede vraag: Waar zien wij nu mogelijke relaties – in bevestigende of ontkennende zin – met de uitwerking van de basisthema's in het boek?* De verkenning en analyse gaat nu over de relatie tussen deze praktijksituatie en het boek. De vraag is wat deze confrontatie ons oplevert aan inzichten en ervaringen.

We sluiten de bijeenkomst af met een *kritische terugblik op het ingebrachte verandertraject in relatie tot de basisthema's*. Het gaat dan om twee vragen:

1. Wat zien we nu als mogelijke sterke en zwakke punten in dit verandertraject en welke *adviezen/suggesties* geven we van hieruit aan deze praktijksituatie? De inbrenger van de praktijksituatie vertelt als eerste wat de analyse hem of haar wel of niet heeft opgeleverd aan inzichten en welke acties kunnen worden ondernemen ter verdere verbetering van de situatie. Daarna volgende de andere mensen.
2. Wat zien we nu als mogelijke sterke en zwakke punten in de theorievorming en welke *adviezen/suggesties* geven we van hieruit aan verdere theorieontwikkeling van sociale veranderekunde?

Van de bespreking van elke bijeenkomst wordt een grondig verslag gemaakt. In een later stadium zullen deze eindverslagen nader worden geanalyseerd in het kader van een voortgaand proces van kennisontwikkeling op het gebied van veranderekunde.

Startbijeenkomst praktijklijn op 13 oktober 2023

Op het middagsymposium op 8 juni 2023 is besloten om op vrijdag 13 oktober 2023 te starten met het bespreken van praktijksituaties.

Tijd en plaats: Vrijdag 13 oktober 2023 van 15.30 – 18.00 uur, *Noordsingel 117 te Rotterdam*. Op die datum kunnen we bekijken waar en wanneer we de volgende bijeenkomst plannen. Mogelijk is dat weer in Rotterdam, maar het kan ook in Zwolle in het vakbondshuis: mooi centraal gelegen in het land, goed bereikbaar met de trein en betaalbaar.

Nadat in deze eerste bijeenkomst kort is ingegaan op doel, opzet en organisatie van het platform, beginnen we met een *eerste algemene verkenning van ieders praktijk*. Daarbij vertrekken we vanuit de vraag: Kun je in het kort iets vertellen over een voor jou belangrijk en voor ons leerzaam *verandertraject in je praktijk* (werk, privé, organisatie). Vertel bijvoorbeeld iets over de context, de vraagstelling, de doelrichting en de tijdsperiode van het traject.

We sluiten af met de gezamenlijke vraag: Zien we al dan niet relaties tussen de ingebrachte praktijksituaties en de sociale veranderkunde en vinden we het belangrijke om dit in het platform verder te gaan onderzoeken?

De bijeenkomst wordt voorgezeten door de inhoudelijk coördinator van de kerngroep.

Afgesproken wordt wie de volgende keer (wanneer en waar) een praktijksituatie inbrengt voor nadere bespreking. Tot nu toe hebben de volgende mensen zich hiervoor gemeld: André Ponger (opbouwwerk), Bert Vendrik (kind- en jeugdpsycholoog), Marcel van Eck (docent onderzoeker), Christa van Luijk (opleiding supervisie-kunde, organisatiecoach), Ellen Steijers (onderzoeker, adviseur, consultant) en Anneke van de Pavert (Zwolse Vrouwen Platform 'Hear me now').

In de beginperiode is het voorstel om 1x per maand bij elkaar te komen om een goede start te kunnen maken met de besprekingen. Daarna komen we minimaal 1x per twee maanden bij elkaar. Die tussentijd is nodig voor een goede organisatie, voorbereiding, verslaglegging en afwikkeling van elke bijeenkomst.

4. Opzet en werkwijze van de theorielij

Bespreken van publicaties

In de theorielij bespreken we belangrijke publicaties die gaan over kwantumdenken vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines. Voorlopig gaat het om zes publicaties die op zes verschillende tijdstippen worden afgerond en met geïnteresseerden worden besproken. Wie wil deelnemen aan één of meerdere bijeenkomsten, bestudeert uiteraard de publicatie die dan op de agenda staat en schrijft daarover ter voorbereiding een kort stukje dat we meenemen bij het bespreken van de publicatie. Het gaat daarbij om de vraag wat de sociale veranderkunde zou kunnen leren van deze publicatie over kwantumdenken. Van elke publicatie wordt een verslag gemaakt. Deze verslagen kun je vinden bij 'Platform sociale veranderkunde' onder de kop 'documenten' die als beginwoord hebben 'Kwantum....'.

Programma van zes tijdstippen

1: Kwantumdenken in de fysica

Boek: Thomas Hertog 'Het ontstaan van de tijd. Mijn reis met Stephen Hawking voorbij de oerknal', Spectrum/Lannoo 2023.

Tijdstip: Vrijdagmiddag 27 oktober 2023 om 13.30 uur te Mesdagstraat 41, 6521 MN te Nijmegen. Voor eventuele deelnemers: alle bijeenkomsten vinden hier plaats.

2: Kwantumdenken in de biologie

Boek: Jim Al-Khalili en Johnjoe Mcfadden "Hoe leven ontstaat. Op het snijvlak van biologie en kwantumleer", Atlas Contact 2015

Tijdstip: Vrijdagmiddag 24 november 2023 om 13.30 uur te Nijmegen.

3: Kwantumdenken in de filosofie

Boek: Alfred North Whitehead 'Process and Reality', INGP 1979

Tijdstip: Vrijdagmiddag 19 januari 2024 om 13.30 uur te Nijmegen.

4: *Kwantumdenken in de psychologie*

Boek: Arnold Mindell 'Kwantum Mind. The Edge between Physics and Psychology', Lao Tse Pr. 2000

Tijdstip: Vrijdagmiddag 15 maart 2024 om 13.30 uur te Nijmegen

5: *Kwantumdenken in de informatietechnologie*

Boek: ECP Platform voor de InformatieSamenleving 'Verkenning kwantumtechnologie', Den Haag 2019

Tijdstip: Vrijdagmiddag 10 mei 2024 om 13.30 uur te Nijmegen

6: *Kwantumdenken in de sociale veranderingkunde*

Boek: Gerard Donkers 'Grondbeginselen van veranderen', SWP publicaties 2023

Tijdstip: Vrijdagmiddag 14 juni 2024 om 13.30 uur te Nijmegen

Als mensen mee willen doen aan deze groep, kunnen ze dit melden bij www.zelfregie.com via 'contact'.

5. Deelname aan het platform

Er zijn verschillende mogelijkheden om aan het landelijk platform deel te nemen.

- Een eerste mogelijkheid is dat men als *belangstellende* op de hoogte gehouden wil worden van de activiteiten van het platform. Laat ons dat dan even weten via www.zelfregie.com bij 'Contact'.
Als je je opgeeft als 'belangstellende', dan betekent dat niet dat je mee zou moeten doen met een van de activiteiten. Het betekent alleen dat je interesse hebt om op de hoogte te worden gehouden van de activiteiten. Als je dan wilt, kun je altijd één keertje of misschien meerdere keren ergens aan deelnemen. Deelname is geheel vrijblijvend. We werken niet met een vaste groep van mensen (behalve natuurlijk de kerngroep van het platform).
- Een andere mogelijkheid is om één keertje of meerdere keren *deel te nemen aan de praktijk* waarin een bepaald verandertraject uit de eigen praktijk van mensen wordt besproken. Via het nieuws op deze website kun je zien welke praktijksituatie wanneer en waar wordt besproken en kun je je via 'contact' hiervoor opgeven. Voorlopig worden de platformbijeenkomst gehouden in het vakbondshuis in Zwolle, vrij centraal gelegen en goed bereikbaar met de trein. Er zijn geen deelnemerskosten aan verbonden.
- Een verdere mogelijkheid is om in de praktijklijn *zelf een verandertraject ter bespreking in te brengen*. Via de genoemde website of in een bepaalde platformbijeenkomst kun je dit kenbaar maken. De kerngroep van het platform maakt hieruit een bepaalde keuze.
- Ook is er de mogelijkheid om *deel te nemen aan de theorie*lijn. Ook dit is geen vaste groep. Je kunt bijvoorbeeld één keertje meedoen bij een publicatie die jij interessant vindt (zie Theorielijn). Laat even weten als je op een of meerdere tijdstippen mee wilt doen.

- Ten slotte is er de mogelijkheid om *deel te nemen aan de kerngroep* van het platform. Haar opdracht is om stil te staan bij wat we in het platform leren over de theorie en praktijk van sociale verandering en hoe we dit platformconcept toegankelijk kunnen maken voor een breder publiek. Op dit moment zijn Suzanne Bunnik, Gerard Donkers, Jaap Iking, Nelly Labrie en Marcel van Eck de leden van deze groep. Mogelijk heb je interesse om aan deze kerngroep deel te nemen. Tot nu toe zijn alle bijeenkomsten *digitaal* en beperken ze zich tot ongeveer anderhalf uur per twee maanden.
- Mogelijk zien mensen nog andere mogelijkheden om aan het landelijk platform deel te nemen.

Kerngroep platform sociale verandering 2023